

Mibora minima (L.) Desv. op Texel

Rense Haveman (IKC-Natuurbeheer, Postbus 30, 6700 AA Wageningen)

Mibora minima (L.) Desv. on Texel

In 1999 *Mibora minima* was found on one of the Friesian Isles: its most northern locality thusfar, in a therophyte-rich pioneer grassland, on calcareous sand. In Bretagne and Normandy, *M. minima* is regularly found in more or less similar grasslands. In Central Europe, however, *M. minima* is confined to sites strongly influenced by men, on siliceous sand.

Tijdens een bezoek aan de Joost Dourleinkazerne op de zuidoostpunt van Texel (km-hok 9.43.43) op 27 april 1999 werden in de nabijheid van de kazernegebouwen 2 rijkelijk bloeiende pollen van *Mibora minima* (Dwerggras) aangetroffen.¹ Deze in Nederland zeer zeldzame soort was nog niet eerder op de Waddeneilanden gevonden^{2 3} en de groeiplaats is, afgezien van de vondst van waarschijnlijk adventieve planten op Öland⁴, tot nog toe de meest noordelijke vindplaats op het Europese continent. De groeiplaats betreft een zeer zwak zuidwaarts geëxponeerde, open pioniervegetatie op kalkhoudend duinzand naast een parkeerplaats op het kazerneterrein. Ter plaatse is een vegetatie-opname gemaakt (zie Tabel 1).

De vegetatie kan gerekend worden tot het Phleo-Tortuletum brachythecietosum⁵, een associatie die kenmerkend is voor "... open, kalkrijk of althans kalkhoudend duinzand dat nog wel beweeglijk is maar waar geen ... overstuiving van meer dan een decimeter diepte optreedt".⁵ Recent is *M. minima* in de Nederlandse duinen ook aangetroffen bij Goedereede (km-hok 36.58.32) en bij Driehuis (km-hok 25.11.54). Deze vindplaatsen in de Nederlandse duinen worden wel gezien als uitloper van het natuurlijke areaal van deze soort.^{2 6 7} De groeiplaats bij Goedereede betreft een graslandvegetatie op oppervlakkig ontkalkt duinzand; de vegetatie kan hier volgens de huidige opvattingen gerekend worden tot het Phleo-Tortuletum cladonietosum^{5 8} en niet tot het Festuco-Galietum, zoals eerder vermeld.² De groeiplaats bij Driehuis betrof een Phleo-Tortuletum ruraliformis in een open duin²; hier heeft de soort echter niet kunnen standhouden.^{8 9}

Tabel 1. Vegetatie-opname op de groeiplaats van *Mibora minima* te Texel.

Nummer: RH99-031			
Expositie en helling: Z, 2°			
Totale bedekking: 40%			
Bedekking kruidlaag: 40%			
Bedekking moslaag: << 1%			
<i>Mibora minima</i>	+2.fl	<i>Galium verum</i>	+
<i>Cerastium semidecandrum</i>	2a.2.fl	<i>Erodium cicutarium</i> subsp. <i>dunense</i>	+
<i>Festuca rubra</i>	2a.2.v	<i>Cerastium diffusum</i>	+
<i>Bromus hordeaceus</i>	2a.2.fl	<i>Trifolium arvense</i>	+
<i>Vicia lathyroides</i>	2m.2.fl	<i>Phleum arenarium</i>	+
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	2m.2.fl	<i>Carex arenaria</i>	+
<i>Aira praecox</i>	2m.2.fl	<i>Lotus corniculatus</i>	+
<i>Myosotis ramosissima</i>	1	<i>Senecio jacobaea</i>	+
<i>Veronica arvensis</i>	1	<i>Brachythecium albicans</i>	+
<i>Sedum acre</i>	1	<i>Polytrichum juniperinum</i>	+
<i>Leontodon saxatilis</i>	1	<i>Tortula ruralis</i> var. <i>ruraliformis</i>	+
<i>Erophila verna</i>	1		

In de standplaatsvoorkeur van *Mibora minima* in Nederland is een opvallende 'tweeslachtigheid' op te merken.¹⁰ Veelal wordt Dwerggras beschouwd als een kalkmijdende soort, althans in de Midden-Europese literatuur¹¹; dit betreft echter sterk antropogeen bepaalde standplaatsen. De binnenlandse groeiplaatsen in Nederland, met name die in boomkwekerijen welke door Haveman et al. in 'De vegetatie van Nederland'¹² tot de Stellarietea mediae worden gerekend, sluiten goed aan bij deze Midden-Europese groeiplaatsen van Dwerggras, waar ze ook wel in kalkarme akkers en graslandbegroeiingen wordt aangetroffen.^{11 13} De groeiplaatsen in de Nederlandse duinen zoals hierboven geschetst, wijken hiervan vrij sterk af en hebben veel meer overeenkomst met de West-Europese groeiplaatsen van de soort. Ten zuidwesten van ons land, in België en langs de Normandische en Bretonse kust, is *Mibora minima* namelijk kenmerkend voor pioniergraslanden op kalkhoudend zand. In het Belgisch-Franse grensgebied vindt *M. minima* een groeiplaats in het Phleo-Tortuletum bacythecietosum¹⁴, evenals in de Nederlandse duinen. Aan de Franse kust groeit ze in het Hornungio-Tortuletum ruraliformis (Euphorbio-Helichryson stoechadis)^{15 16}, een zuidelijke vicariant van het Phleo-Tortuletum die in Nederland niet voorkomt. Deze overeenkomst in standplaatsvoorkeur in de Nederlandse en de overige West-Europese duinen is een ondersteuning voor de opvatting dat *M. minima* hier een uitloper heeft van haar natuurlijke areaal.

Hoe *Mibora minima* op Texel terecht is gekomen is onduidelijk. Misschien is de soort uit zuidelijker streken meegekomen met militaire voertuigen, maar het kan ook om een spontane areaaluitbreiding gaan. Ondanks gericht zoeken zijn niet meer dan twee exemplaren van het liefelijke grasje gevonden. Gezien de zeer geringe omvang van de populatie en het veelal onbestendig optreden van de soort^{9 11} is het onzeker of *Mibora minima* op Texel zal kunnen standhouden.

1. De andere excursiedeelnemers waren L.M. Fliervoet en M. Hornman.
2. A. Farjon & J. Mennema, 1987. Over de oecologie en de verspreiding van *Mibora minima* (L.) Desv. in West-Europa, in het bijzonder in Nederland. *Gorteria* 13: 252–258.
3. V. Westhoff & M. van Oosten, 1991. De plantengroei van de Waddeneilanden. Utrecht.
4. K. Rönning, 1981. Mitt livs fynd: *Mibora minima*, pysslinggräs, på Öland. *Svensk Bot. Tidskrift* 75: 115–116.
5. E.J. Weeda, H. Doing & J.H.J. Schaminée, 1996. *Koelerio-Coryneporetea*. In: J.H.J. Schaminée et al. (red.), *De vegetatie van Nederland* 3: 61–144. Leiden.
6. E.J. Weeda, 1980. *Mibora minima* (L.) Desv. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), *Atlas van de Nederlandse Flora* 1: 147. Amsterdam.
7. J.H.J. Schaminée, L. van Duuren & A.J. de Bakker, 1992. Europese en mondiale verspreiding van Nederlandse vaatplanten. *Gorteria* 18: 57–96.
8. Mondelinge mededeling E.J. Weeda.
9. E.J. Weeda, 1994. *Nederlandse Oecologische Flora* 5: 107. Amsterdam.
10. M. Hermy, 1983. *Mibora minima* (L.) Desv. in twee kasteeldomeinen van het Vlaams district. *Dumortiera* 26: 24–27.
11. E. Oberdorfer, 1994. *Pflanzensoziologische Exkursionsflora*, ed. 7. Stuttgart.
12. R. Haveman, J.H.J. Schaminée & E.J. Weeda, 1998. *Stellarietea mediae*. In: J.H.J. Schaminée et al. (red.), *De vegetatie van Nederland* 4: 199–246. Leiden.
13. G. Eberle, 1953. Das Zwerggras (*Mibora minima*). *Natur und Volk* 83: 33–39.
14. L. Vanhecke & R. Clarysse, 1975. Een belangrijke nieuwe vindplaats van *Mibora minima* (L.) Desv. in de binnenduinen van Ghyvelde (Frankrijk, Dept. du Nord). *Dumortiera* 3: 14–19.
15. E.J. Weeda & J.H.J. Schaminée, 1996. Nomenclatorische en systematische notities met betrekking tot de *Koelerio-Coryneporetea*. *Stratiotes* 13: 77–97.
16. J.-M. Géhu & B. de Foucault, 1978. Les pelouses silicieuses à Thérophytes de la zone littorale du Nord de la France. *Colloques Phytosociologiques* 6: 319–327.